

a președintelui lui. Arată, cum președintele a concesu la început și advocaților a apăra în limba română, cum apoi fiindu făcutu atentu de procurorū a întorsu foia.

„Dér — dice „Hazánk“ — președintele a avut acea neplăcere, că înțelegendū rău propunerea procurorului, a enunțiatu ca hotărîre „presidențială, că toți apărătorii, ori „suntū advocați, ori nu, suntū obligați a vorbi ungurese. Românii au „observatū rătăcirea președintelui, „isvorită din neorientarea lui și au „folosit-o ca armă pentru ca cu ea „să nimicescă vața presiului, căci „s'a ivitū acea situațiune ciudată, că hotărîrea sa neavendū basă legală, elū n'a pututū să facă a se respecta“.

„Dela casulū acesta încôce președintele a devenitū obiectū de jucărie a dibăciei apărătorilor. A „comisū o greșelū după cealaltă...“

Spre restabilirea adevărului observămū, că hotărîrea amintită n'a fostū enunțiată numai ca din presiū, ci ca hotărîre a tribunalului și că deși s'a pretinsū imediatū din partea apărării să s'arete pe ce dispozițiune a legii se basază, ea a fostū susținută ca hotărîre a tribunalului fără de nici o motivare.

Cea mai mare greșelă a președintelui tribunalului a fostū însă fără îndoelă comisă atunci, când a cerutū elū însuși contra procedurii legale inaugurarea unei lungi debateri, ce a duratū o zi și jumătate, asupra cestiunei, să se amâne ori nu pertractarea și când apoi în urma atacurilor fulminante ale foilor din Clușiu, a aruncatū obstrucțiunea, ce a causat-o elū însuși, în spinarea tuturor apărătorilor imputându-le intențiunea de a împiedeca mersul regulatū al procesului.

Acastă procedere, susținută de arbitraritatea vehementă, cu care președintele a dictatū amendele pentru intimidarea apărătorilor, a pusū corônă la tôte și a causatū conflictulū regretabilū cu apărătorii.

Paguba pricinuită acusaților prin retragerea silită a apărătorilor lorū, nu se pôte contesta, dér răspunderea pentru ea cade cu tötă greutatea sa asupra acelora, cari au pricinuit-o.

Cătū pentru apărătorii, ei se simtū liniștiți în consciința lorū, că și-au implinitū datoria și și-au salvatū onôrea lorū și a causei mari de dreptate și de libertate, ce au reprezentat-o.

Pagubă cu tôte acestea, vorū dice toți cu dreptū cuvântū, că n'au pututū să-și implinescă chiamarea lorū până în sfârșitū neimpedecatū!

Aici ne vinū în minte cuvintele Moșului, care când i-a cădūtū calulū pe stâncă în josū, dise cu sânge rece:

Pagubă ca pagubă, dér imi plăcū cum merse!.....

Procesul Memorandului.

(Raportū specialū alū „Gaz. Trans.“)

CLUȘIU, 14 Maiu n. 1894.

Sedința VII, dela 12 Maiu n.

(Urmare).

Dr. G. Triponū: Luândū cuvântulū dice:

On. tribunalū reg., on. Curte cu jurați! Eu în viața politică am intratū cu ceva mai târziu, decât colegulū și fratele meu Dr. Mihali. Eram la 1892 avocatū în Bistrița și tocmai atunci urmau conferințele cercurilor electorale, ținute în vederea alegerilor, cari trebuiau să aibă locū. Mi aducū aminte, că conferințele alegătorilor români din cele două cercuri ale comitatului meu Bistrița-Năsăudū s'au ținutū înainte de conferința cea mare din 20 și 21 Ianuarie, care a avutū locū la Sibiu.

Intru câtū mă privesce, această conferință este semnificativă pentru mine în calitate de delegatū alū alegătorilor mei. Acești alegători, decât imi aducū bine aminte, au trimisū 6 delegați — între cari eram și eu, — cu obligațiunea, ca mergendū la conferința din Ianuarie 20 și 21 din 1892, să votămū și să spriginimū publicarea și așternerea Memorandului cătră tronū.

Ca și consoțul meu Dr. T. Mihali, constatū, că „Memorandulū“ nu este numai ideea a 25 membri din comitetū, nu este numai unū productū alū ședinței din 25 și 26 Martie 1892, ci este, ca să dicitū așa, o idee a cercurilor electorale. Mandatarii aleși de cercurile electorale aveau instrucțiuni, ca ducendū-se la Sibiu, să voteze publicarea și așternerea Memorandului cătră tronū. Cu aceste instrucțiuni am participatū la conferința din 20 și 21 Ianuarie, care avū locū la Sibiu. Trebuie să mai amintescū, că afară de aceste instrucțiuni primite de acasă, aleși poporului românū au primitū în Sibiu telegrame dela alegătorii lorū, prin cari îi invitau să ducă la îndeplinire însărcinările lorū.

Aceste conferințe au avutū locū la lumina dîlei sub controlū și încuviințarea dată de autoritățile țării, și prin urmare nu pôte fi contestată legalitatea deciziunilor acelei conferințe.

A fostū pentru mine prima-ora, când am luatū parte la activitatea politică românească, și sunt fericitū să constatū, că m'am achitatū cu demnitate și în modū consciințios de mandatulū meu. Conferința, care a avutū locū în anulū următorū 1893 luna lui Iulie, a aprobatū deciziunile conferințelor din 1892 sub tôte rapôrtele și această este unū resonū mai multū, care imi dă dreptulū să afirmū, că Memorandulū nu este numai opera noastră, a celor 25 de acusați, ci este opera întregului poporū românū, care urmăria cu neclintitū interesū lucrările acestui comitetū. Țineamū să accentuezū acestū punctū, fiind-că socotescū, că în cele din urmă d-lū procurorū se va convinge, că în adevărū, membrii comitetului partidului național românū reprezentau în modū neîndoelnicū poporul românū, și că acești mandatarii, achitându-se de angagiamentele lorū în modū consciințiosū, poporul românū nu-i pôte desavua și să dîcă: acești mandatarii n'au fostū reprezentanții noștri, s'eu chiar decât au fostū, ei nu s'au achitatū de mandatulū lorū conformū însărcinării, ce li-am datū, și prin urmare nu ne putemū declara solidarū cu acțiunea lorū.

Dorescū a răspunde încă la una din reflecșiunile d-lui procurorū, anume la aceea că noi în cuprinsulū Memorandului nu ne-amū numitū reprezentanți ai poporului românū, și că d-sa nu ne pôte considera ca atari, cu alte cuvinte, că poporul românū nu pôte fi indentificatū cu membrii partidului său național. Aș ruga pe d-lū procurorū să nu uite, că din fericire poporul românū nu are decât unū singurū partidū, sub programulū căruia acestū poporū s'a înrolat, — că acest partid există, nu pôte fi contestatū, că nu s'a afirmatū încă, acesta este o cestiune, care rezultă din înalta alcătuire a legii electorale, după care Românii, cu tôte că reprezintă unū numărū mare în această țără, nu potū lua parte la afacerile publice.

Președintele: Atrage atențiunea d-lui Triponū, că s'ar fi depărtatū de obiectū.

Dr. Triponū: Nu credū, D-le președinte, să mă fi depărtatū de cestiune. Vorbescū de solidaritatea poporului românū față cu reprezentanții lui și acesta pentru ca să dovedescū, că Memorandulū este o operă comună. În fața constituțiunei, membrii unui partidū reprezintă pe alegătorii lorū, alegători, cari suntū totū așa de responsabili, ca și aleși lorū, atunci când este vorba de unū interesū comunū, care e espresiunea voinței tuturor. Apoi continuă:

Decă privescū acusațiunea d-lui procurorū, constatū, că învinuirile, ce ni-se

facū, potū fi în numărū de trei: 1) Rolulū, ce l'a avutū fă-care din cei 25 membri în conferința din 20 și 21 Ianuarie 1892. 2) Faptulū, că membrii acestui comitetū au executatū deciziune acestei conferințe, luândū măsuri, ca Memorandulū să fie redactatū, publicatū și așternutū cătră tronū. 3) Că acestū Memorandū a fostū răspânditū.

Nu știu, decât d-lū procurorū a reflectatū asupra tuturor acestorū trei puncte s'eu decât d sa nu se gândesce, decâtū la cele două din urmă. Ori cari ar fi vederile d-lui procurorū, ținū să se constate lucrulū următorū: hotărîrea, ca Memorandulū să se tipărescă, să se publice, este o hotărîre, unū faptū idealū, care n'a pututū fi încă concretizatū. Cum pôte să fiă ore cualificatū terminulū de răspândire, pe care se basază d-lū procurorū în fața codului penalū? Eu nu cunoscū unū casū, în care codulū penalū să înscrie o pedepsă pentru o faptă așa numită ideală, dér care n'a avutū nici o formă concretă.

Independentū de această idee, mă referū, ca și consoții mei, la cestiunea de prescripțiune și susținū, că prescripțiunea are locū în casulū de față. § 117 din lege dice, între altele, că pedepsa încetază prin prescripțiune. D-lū procurorū are aerulū a se întemeia pe hotărîrea înaltei curii, când dice, că în casulū nostru prescripțiunea are loc după trei ani. Etă ce găsescū în lege: (cetesce unū paragrafū de lege privitorū la prescripțiune, apoi continuă:)

Așa-dér cu privire la delictele de pressă, găsimū dispozițiunū inscrite în patenta din 1852. Aci este vorba de punibilitate și atunci cestiunea se pune astfel: când potū fi eu pedepsitū? — Când am comisū unū delictū. Când încetază pedepsa mea? — Atunci când se prescrie, fiă că se prescrie prin môrte, prin grațiare, s'eu prin dispozițiunū de lege.

Cu privire la patenta din 1852 d-lū procurorū se referă la o maximă juridică: „Lex posterior derogat priori“ și susține, că patenta din 1852 a fostū abrogată prin dispozițiunile din 1871 și 1880, articolulū 37. Eu credū, că d-lū procurorū este în erore, pentru-că totū o maximă juridică dice: „Lex posterior generalis non derogat legi speciali priori“. Va să dîcă, o lege specială care a esistatū numai în părțile Transilvaniei, nu se abrogă prin o lege generală, care intervine mai târziu, căci o lege specială nu se pôte abroga, decâtū prin dispozițiune și legi speciale. Resultă deci în modū neîndoelnicū, că principiulū invocatū de procurorū nu-și pôte avé loculū, și deci aplicarea prescripțiunei se impune. Întrebarea este, când am comisū noi delictulū? — În ședința din 25 și 26 Martie 1892. Când amū fostū acusați? — Peste unū anū și două luni, în luna Mai 1893. Așa-dér prescripțiunea, pe care o invocămū, se întemeiază pe dispozițiunū formale ale legii, și în consecință, rogū pe on. tribunalū, să dea acestui punctū importanța, pe care elū o merită. Tot-odată declarū, că mă alăturū la cele susținute până acum de consoții mei.

Procurorulū: în răspunsulū său repeșesce declarațiunile făcute mai înainte.

Ședința se încheie la 2 1/2 ore.

Ședința VIII dela 14 Maiu n.

Inceputulū la 9 ore 25 minute.

Se continuă observările premergătoare ale acusaților. În șirulū acesta îi vine rândulū D-lui:

Rubinū Patîța: Mai înainte își espune poziția sa și a colegilorū săi dîcendū:

De o săptămână petrecemū aici și din celea vedute și auzite ne-amū convinsū, că procesulū acesta nu e unū procesū criminalū, ci politicū. Am cetitū, că chiar și în parlamentul maghiarū s'a tractatū despre acestū procesū ca procesū politicū. Noi n'amū lucratū ca singuratici, ci ca reprezentanții alegătorilor români din Transilvania și Ungaria. Noi ne-amū constituitū pe basa legii electorale într'unū partidū formalū

recunoscutū de toți, chiar și din partea oficială. Ne-amū formulatū unū programū, al căru prim punct este autonomia Transilvaniei. De 12 ani amū lucratū pe față în publicitate, cu mijlocele legale pentru recăștigarea drepturilorū noastre. Înaintea D-Vostre nu stau nisce criminali, ci stau aleși unui poporū cu trecutū și merite cetățenesc.

Acum vine d-lū procurorū și ne acusă de agitare contra legilorū. Noi însă n'amū lucratū singuri. Tôte conferințele Românilorū dela 1881 încôce au fostū pe lângă idea Memorandului. La 1892 s'a hotărîtū numai timpulū așternerei aceluia. Comitetulū executivū a făcutū unū lucru, la care toți au aderatū; a implinitū numai voința poporului românū. Va să dîcă membrii comitetului n'au fostū alt-ceva, decâtū executorii hotărîrei poporului.

Pentru obținerea autonomiei Transilvaniei totū-déuna amū lucratū pe căi legale. Pasagiile din Memorandū, incriminate sub pretextū, că amū fi atacatū uniunea Transilvaniei, nu se potū cualifica de agitare, pentru-că acele pasaje suntū identice cu mesagiulū de tronū ținutū în dieta Transilvaniei la anulū 1864. Chiar și urmările dovedescū, că în Memorandū nu se cuprinde agitare, pentru-că dela 1892 până acum nicăiri nu s'a vâdūtū efectulū unei agitări. Poporulū și-a plătitū darea, a datū cătane, s'a purtatū liniștitū și în ordine, și nimenea nu va puté imputa acestui comitetū, că s'ar fi făcutū vinovatū de agitațiune. Chiar și în însuși textul Memorandului suntū expuse vederile pacifice ale poporului. Cetesce unū pasagiū, în care se dice, că poporulū românū a primitū cu supunere și încredere față cu Maiestatea sa noua stare de lucruri: dualismulū și uniunea. Apoi altū pasagiū, în care se dice, că noi Românii vremū să trăimū în pace cu concetățenii noștri. Decă Maghiarii s'ar fi ocupatū cu stările noastre, ar fi pututū face bune servicii patriei. Ar fi pututū vedé, că nu noi facemū agitațiă, ci pressa maghiară coruptă, care ne calumniează neîncetatū fără de a fi trasă în judecată.

Instituțiunea curților cu jurați, bună în alte țări, pentru noi așa cum este e o greutate și o nedreptate, pentru-că asupra noastră ar trebui să judece cetățeni, cari ne cunoscū, în alū cărorū mijlocū amū trăitū și lucratū. Onorații d-ni jurați însă nu ne cunoscū. Din nefericire noi nu putemū lucra alături cu poporulū maghiarū, de aceea d-nii jurați nu ne potū cunoșce, decâtū rău. Ei ne cunoscū numai în lumina și în forma, în care ne presintă o jurnalistică decădută, ce ne persecută cu câte și mai câte calumnii și neadevăruri. Adevărata curte cu jurați, competentă a judeca asupra noastră, e poporulū românescū. Er acesta și-a și datū verdictulū său. În manifestația dela 7 Maiu, poporulū românescū a declaratū, că e mulțamitū cu noi, că aprobă lucrările noastre. Acelū poporū, care ne cunoșce, în mijloculū căruia amū truditū, acela ne-a achitatū și aprobatū.

Trece apoi la cestiunea prescripțiunei și dovedesce cu paragrafi, că de faptū prescripțiunea a intratū de multū și cere ca pe basa prescripțiunei procurorulū să-și retragă acusa. Cătū despre uniune, în contra căreia se dice, că ar fi agitatū, aceea nici astăzi nu e deplinū consumată, pentru-că avemū o mulțime de legi speciale, esemplu e legea electorală, legea de pressă, patenta etc., cari tôte arată, că nici astăzi nu e Transilvania unită cu Ungaria. Că și în Memorandū s'a folositū numire specială: Transilvania și Ungaria, e firescū, conceptulū acesta vechiū nu iese ușorū din mintea ômenilorū și chiar și în parlamentū l'au folositū mai multū membri fără de a fi timbrați de agitatori. Rôgă tribunalulū să hotărescă în cauza prescripțiunei.

Procurorulū: Négă, că procesulū ar fi politicū. Nu trage la îndoelă dreptulū Românilorū de a se constitui în partidū politicū, dér de aci nu urmază, că ar avé dreptū să comită fapte contra legii. Decă agitare n'a avutū urmări, nu schimbă întru nimicū punibilitatea. Paragrafū

175 nu pretinde, că agitarea se fi avut succes. Că și Maghiarii pôte și în parlamentul folosesc încă numirea „Transilvania“, nu alterează, căci e deosebire între numirea geografică și cea politică. Dacă și astăzi mai există legi și dispoziții speciale ardelenice, acesta e pentru-că într'adevăr împrejurările ceru acesta. Și dacă autorii Memorandului numai din întâmplare folosesc chiar în titlul Memorandului numirea „Transilvania și Ungaria“, er nu pentru a denega valoarea legii despre uniune, apoi îi invită să facă aci, înaintea tribunalului o declarația, că recunosc uniunea și elă din parte-și va considera acesta ca momentă atenuantă.

Basiliu Rațiu: Nu sunt nici jurist, nici politic, der sunt preot, care de 30 ani trăiesc în mijlocul poporului în continuă comunicațiune cu el. Cunoscu gândirea lui, aspirațiunile lui și simțemintele lui. Sciu, că în poporul nostru cât de adencu este înrădăcinat respectul legilor. Supunerea față de factorul suprem, Maiestatea sa, pe care îl numesc împărat, „nu rege“, este nespuse de mare, este pentru-că a fost adus aci în Orient pe timpul împăraților. Espresiunea acesta, primită din strămoși, s'a înrădăcinat în viața lui.

Nu pricepu, cum cererea cuprinsă în Memorand, care nu este decât o plângere a poporului, pôte fi trasă în judecată. Dör Memorandă cătră tron dat'au și Maghiarii și dat'au și Români înca multe altele începând cu „suplex libellus Valahorum“ dată cătră Leopold al II, cari au avut o sorțe cu multă mai favorabilă. Pe atunci cel puțin pe tenții nu erau dați în judecată. Într'adevăr, Memorandul există dela 1881. Autonomia, despre care se dice în Memorand, a existat. Sunt istoriografii clasice maghiari, cari dovedesc acesta. De-alt-cum cuprinsul Memorandului este totu basat pe istorie și are caracter informativ. Într'adevăr, nu sciu ce plătesce constituționalismul și liberalismul multă lăudat, dacă astăzi nu ne este iertat a face ceea ce în timpul feudalismului era iertat: a ne plânge, a cere și a informa. Cât despre cestiunea prescrierii se alătură la antevorbitor.

Procurorul: Declară, că vicariul Rațiu este acusat nu pentru redactarea, ci numai pentru răspândirea Memorandului.

Ședința se suspende pe 15 minute.

Gerasim Domide: Făcend o escursiune istorică, espune însemnătatea rolului politic, ce poporul românesc l'a avut din vremuri. Vorbesce apoi despre programele Românilor formulate dela 1848 încôce. Pentru esecutarea acestor programe și împlinirea dorințelor exprimate în ele, Români au luptat totu-déna cu mijloce legale. În timpurile din urmă ideia de stat maghiar, lupta pentru maghiarizare, — a îngreunat multu poziția noastră, căci di de di ne-au totu luat câte un drept. Acum vreu să ne ia și cel mai sfânt, mai cardinal și mai natural drept: dreptul de petiționat, căci Memorandul nu este altceva, decât o petiționare. Adevăratul autor intelectual al Memorandului este însuși poporul românesc. Prin urmare atunci, când executorii voinței poporului sunt trași în judecată, însuși poporul este tras în judecată.

Critică apoi actul de acusațiune al procurorului. Două erori principale sunt în actul de acusațiune al procurorului, una obiectivă alta subiectivă. Procurorul aduce în actul de acusațiune în legătură

răspândirea Memorandului cu dreptul de petiționare. Dacă răspândirea unei petițiuni este oprită și pedepsită, atunci însuși dreptul de petiționare este scurtat și atacat. Greșela subiectivă stă în aceea, că procurorul n'a acusat și pe autorii intelectuali ai delictului. Memorandul este emanațiunea poporului întreg, de aceea procurorul ar fi trebuit să acuse, dacă nu totu poporul, atunci cel puțin pe toți membrii conferenței naționale din 1882.

De-alt-cum Memorandul nici nu atacă uniunea, pentru-că nu este nici un pasagiu contra puterii obligătoare a legii, și cere numai ca factorul suprem, adică corôna, să schimbe o lege. Curia n'a hotărit asupra prescripțiunii cu privire la persoana lui, de aceea cu atât mai vartos cere hotărîrea tribunalului.

Procurorul: Asupra aserțiunilor privitoare la autorii spirituali ai Memorandului, nu mai reflectă. Incepe o lungă discuția istorică, în care negă dreptul istoric al Românilor.

N. Roman: Se alătură la declarațiunile antevorbitorilor cu privire la prescriere.

Ioan Duma: Acusat numai pentru răspândirea Memorandului, pentru-că atunci, când a primit el Memorandul, încă nu era oprit și era deja publicat în toate foile românești.

Dionisiu Roman: Se alătură cu privire la prescripțiune la declarațiunile antevorbitorilor.

I. Munteanu: dice, că neavend apărător, nu reflectă nimic, ci se alătură la declarațiunile celorlalți.

Ședința se închide la 12 $\frac{1}{2}$ ore.

3 (15) Maiu la Brașov.

Aniversarea memorabilei zile de 3 (15) Maiu 1848 a fost serbată eri séră din partea Românilor brașoveni printr'o prea frumoasă și însuflețită intrunire, la care au luat parte ca la 150 de concetățeni români, — domni, dômne și domnișore — din toate clasele societății.

Serbarea s'a început cu înțonarea solemnă a imnului „Deșteptă-te Române“ din partea întregii societăți, după care a urmat șirul numărôlor și însuflețitorle toast, rostite pentru izbânda causei române, pentru luptătorii în viața dela 1848, pentru presa națională, pentru femeia română, pentru meseriași, tinerime etc.

Printre toast, musica variă diferite imnuri naționale, er un membru din societate declamă o frumoasă poezie. Serbarea a decurs în cea mai frumoasă armonie și cu o însuflețire rară.

Două momente cu deosebire au caracterizat în mod deosebit frumoasă intrunire de eri séră. De-o parte prezența ilustrului luptător dela 1848 *Axente Sever*, a ridicat în mod deosebit solemnitatea zilei. Veteranul luptător a fost obiectul unor ovațiuni entusiaste.

De altă parte nu putem lăsa neamintită la acest loc surprinderea rară și de totu plăcută, ce ni-s'a făcut din partea unei dintre stimabilele dômne de față, care între aplausele publicului ridică paharul pentru de-a ne asigura, printr'un scurt der prea frumos toast, că femeia română una simte și una este cu noi în lupta pentru limbă și națiune.

Abia cu revărsatul zilei s'a pus capăt acestei serbări, dela care numerosul public s'a depărtat foarte mulțumit.

Cestiunea română în Camera din Viena.

Diarele vieneze din 13 l. c. aduc scirea, că deputatul Lueger, într'un discurs foarte aplaudat, a atras atenția Camerei asupra monștrului proces politic, ce se des-

bate la Clușiu. D-l Lueger termină dicend:

„Nu simțiți D-vostre, că noi nu mai trebuie să fimem nici o sémă de acești ômeni (Maghiari), cari preamărescu pe Kossuth, discuta în public schimbarea dinastică și în același timp vor să maghiarizeze pe Germani, Slovaci și Români? Mai mult, astăzi conducătorii credinciosului popor românesc sunt trași la bara judecătorească! (Aplause frenetice și aprobări pe băncile partidului ceh).“

Intrebă pe fâ-care dintre D-vostre, dacă se găsece liniștit în patriotismul său austriac vedându-se comandat de acești ômeni? Este de datoră D-vostre a interveni cu totu puterea, ca ordine să se facă odată! Influența Maghiarilor asupra vostre trebuie să înceteze. Puteți face ce veți voi, der fiți siguri, că ea va și fi făcută imposibilă; er aceia, cari ar mai îndrăzni a se ridica, aiol în Austria, în favorul Ungariei, vor fi părăsiți de proprii lor alegători, chiar și de cei liberali. Aci e vorba de onôra Austriei, care trebuie degajată de acești — nu vroiu să-i caracterizez mai de aprôpe, pentru-că sciu, că ași fi chemat la ordine, der D-vostre știți bine, care este opinia, ce o am eu despre acești Hebreo-Maghiari (Aplause).

Dela Procesul Memorandului.

Clușiu, 14 Mai n. 1894.

(Coresp. part. a „Gaz. Trans.“)

Azi serbam jubileul de-o săptămână, de când în Clușiu stau pe banca acusaților o însemnată parte dintre fruntașii națiunii române din Transilvania și Ungaria. Dile de mare însemnatate sunt acestea în istoria politică și națională a poporului român, zile, cari vor rămâne vecnic memorabile pentru totu inima, care românesce simte și bate.

Și ce minunată coincidență a evenimentelor! Astăzi sunt 46 ani, de când națiunea română dintre Tisa și Carpați, rădămată pe principiul libertății și alu egalității, a pretins independența sa națională în respectul politic, se fă și ea considerată, ca națiune română. Etă primul punct al rezoluțiunii luate cu unanimitate pe „Cămpul Libertății“ din Blășiu la 15 Maiu 1848.

Și ce cerem noi azi în Clușiu? Cerem cu voce puternică respectarea principiului libertății și alu egalității naționale. Cerem libertate în numele umanismului, cerem egalitate în numele progresului și alu civilizațiunii.

Și pe când noi, Români asupriți și nedreptățiți, ne mărginim la aceste minime pretențiuni, aceia, cari se laudă zilnic în pressă și în intruniri publice, că sunt purtătorii libertății și ai civilizațiunii, sunt surși și muți la ecoul puternic al postulatelor noastre, nu vreu să audă de aceste prea firesci pretențiuni ale unui popor deșteptat „din somnul cel de morțe“ și în loc de umanism, ei ne răspund cu despotismul, în loc de libertate, cu asuprirea și tirania!

Da, dușmanii de vécur ai națiunii române n'au învățat nimic din istoria trecutului; inima lor e împietrită la glasul de libertate alu popôlorilor, cu cari sorțe și Dumnezeu i-au pus la un loc; au depășit ori ce granițe de respect și individualității naționale și acum în vécul luminelor și alu civilizațiunii, încercă în mod temerăr, să pună cătuși și lanțuri nouă pe gramații unui popor, care voesce să trăiescă și să se desvôle liber spre a-și împlini menirea sublimă, ce o are în lume.

Der nu vor isbuti! Conștiența națională a poporului român dintre Tisa și Carpați e azi cu multă mai puternică, forțele lui de rezistență cu multă mai mari, decât ca fudulia, ambiția deșertă și ținta nebună, după cari alergă concetățenii noștri Maghiari, să fâ în stare a năbuși în noi dorul după libertate și egalitate națională politică. Ei pot să ne împiedece în desvôlta noastră intelectuală și materială, pot să ne persecute, căci sunt

stăpânii situațiunii, der nu mai pot să ucidă în noi sentimentul libertății, nu mai pot să facă din noi o masă brută bună de exploatat pentru scopuri de ale „Kulturgyletiștilor“ și „Kárpátegyletiștilor din Clușiu și din totu țera.

Nu! Azi nu se mai pôte săpa mormântul popôlorilor, fără ca munca acesta négră și desperată să nu fâ oprită de spiritul libertății. Nu, de o miă de ori nu!

Pe această temelie absolut falsă și nestatornică, pe care vor concetățenii noștri maghiari să edifice „statul național maghiar“, stîrpind individualitatea națională a tuturor națiunilor nemaghiare din această țera, ei nu vor zidi, decât ură și dușmăniă între fiil aceleși patrii.

Ar fi în interesul Maghiarilor chiar, ca ei să-și revină în fire până încă nu e prea târziu. Ei sciu bine, că noi nu vrem și nu pretindem, decât ceea ce e alu nostru; vrem libertăți naționale, ca și ei, vrem să ne regulăm noi înși-ne viața noastră națională, vrem c'ună cuvânt să fim noi stăpâni pe sorțe și pe destinele noastre, pe glia moștenită dela moșii și strămoșii noștri, și pentru că asta o vrem cu toții, cu toții ne și luptăm și ne vom lupta, bătrâni și tineri, mari și mici, până vom câștiga izbânda deplină.

Mai mult nu vrem, der nici mai puțin!

De două zile Clușiu l'a luat o față mai liniștită. S'au mai moderat și „karpátegyletiști“, faimoșii cavaleri ai „ordini“ și „siguranței“. În oraș sunt încă cea mai mare parte dintre inteligenții români, pe cari i-a adus aci interesul față de procesul Memorandului.

În corespondența mea de ieri, v'am amintit, că tinêrul Ilarion Banciu a fost arestat pe motiv, că ar fi agitat poporul. Elu este fîmăt încă și acum în închisôrea dela procuratură, în mânia tuturor insistențelor de-a fi pus pe picior liber.

E de neînțeles acestă procedură barbară a organelor „justiciare“ din Clușiu față cu acest tinêr român, căruia i-se impută un delict imaginar.

Sfirșitul pertractării procesului nu se pôte încă preved. Se crede însă, că se va sfîrși totuși săptămâna acesta.

Mai multe într'o corespondență următoare.

Coresp.

Dela Curtea cu jurați.

(Telegrame part. ale „Gaz. Trans.“)

CLUȘIU, 15 Maiu. În cestiunea prescripțiunii, tribunalul respinge cererea acusaților.

Se cetesc pasagiile incriminate în traducere maghiară. Lucaciu escaptioneză traducerea și cere corectarea. Tribunalul se retrage, ca acusații să se pôt sfătui și unul dintre ei să facă în numele tuturor observările și propunerile cu privire la traducere.

Tălmăcii constatéz, că traducerea e greșită.

CLUȘIU, 15 Mai, orele 4 p. m. Tribunalul a adus o hotărîre finală. Cestiunea prescripțiunii este suspendată până la rezolvarea pertractării meritice.

Traducerea maghiară a pasagiilor din Memorand, incriminate în actul de acusațiune, s'au aflat de necorecte După o desbatere mai lungă s'au constatat mai multe erori de traducere eseuțiale.

Acusații ceru retragerea acusei de-ore-ce acum s'a schimbată basa.

Urměză interogatoriul. Mai întâi este ascultat Coroianu.

Ședința proximă mâne.

Pressa străină

Procesul Memorandului.

Conducătorul bravu alu Slovacilor din Ungaria, *Svetozar Hurban-Vajansky*, în foia sa „*Narodnie Noviny*“ scrie între altele:

Nimic nu compromite intru-atata liberalismul maghiar, ca cele două acțiuni ale sale paralele: procesul Memorandului în Clușiu, prin care voiescu să suprimă mișcările Românilor, și certele asupra căsătoriei civile în Pesta. Amândouă aceste și-le pôte permite numai un șovinismu încredutu.

Procesul Memorandului a pus totu în agitare: articolii umoristici de „*bocskor*“, injurăturile cele mai sêlbactice n'au ajutat nimic, căci națiunea română totuși și-a arătat puterea sa de viață.

Aci descrie Hurban ducerea Memorandului la Viena, cum li-s'a retrimesă Românilor Memorandulu prin cabinetul ungaru, nedreptățile, ce le-au avut și le au de suferitu Români, și cari sunt constatate în acelu Memorand, intentarea procesului și apoi încheiă:

Nicărî sub sôre, nici măcaru în erele trecute întunecate, nu s'au făcutu astfel de violențari, sub masca așa numitului dreptu, așa numitei legislațiuni, așa numitului liberalismu și constituționalismu, așa numitei egalități și egalei îndreptățiri, cum se întâmplă la noi contra unei partide întregi, contra persônoloru, societățiloru, institutelor naționiloru nemaghiare. Da, au fostu timpuri cu multu mai vitrege, lupte mai brutale de subjurgare și nimicire, au fostu suferințe sângerânde, hecatombe grôsnice, deoreca celoru puternici nu le plăcea intrarea ideiloru nouă, strălucirea unei lumi noue și puterea înviațore a unui nou curentu prospetu. Pe atunci subjugatoru avea celu puțin curajulu bărbătescu, de-a se da pe față ca atare, își arunca sabia pe cumpăna, pentru-ca cei subjugați să fiă siliți a pune pe celalaltu tăieru unu prețu de răscumpărare cu atătu mai greu. Subjugarea modernă însă își ascunde fața după masca liberalismului, a dreptului și a egalității.

Diarulu vienesu „*Ostdeutsche Rundschau*“ scrie în Nr-ulu său din 10 l. c.:

Procesulu iutenantu conducătorilor partidei naționale române, din mai multu, ca unu motivu, ne transpune și pe noi, Germanii, în meditari și comparari. Energia brutală, cu care tindu Maghiarii să suprimă nisuințele naționale de neaternare ale tuturoru popôrelor nemaghiare, în totalitate loru în număr cu multu mai mare ca Maghiarii, nu pôte șterge din lume faptul, că statulu naționalu maghiar este o ficțiune, care pe lângă aplicarea puterii și asprimei celei mai fără considerare, nu se pôte sustine pe unu timp îndelungatu. Cultura nenaturală, pofta de mărire și șovinismulu nu potu înlocui dezvoltarea spirituală continuă, ce înainteză și creșce, și nu dau unu dreptu prerogativu unei națiuni față cu alta cu cultură asemenea seu pôte și mai vechiă și mai înaltă.

Ungaria pășese spre era celoru mai înverșunate lupte ale naționalitățiloru subjurgate contra maghiarismului, seu mai bine dîsu contra clasei, ađi domnitoru, alu cărei simburu mai din lăuntru este înăpăditu de jidovismu, și numai din afară e vâpsitu ungresce; și acestă sguđuire produsă la esistența statulu unitaru din partea naționalitățiloru nemaghiare, va fi cu atătu mai periculoasă și fatală, cu cătu tot-odată devine forțe arđetore atătu cestiunea socială în populațiunea rurală, suptă de totu, cătu și cestiunea Jidaniloru.

Ne cuprinde o invidiă, când vedem, cum se intereseză Români din afară de Ungaria, cari sunt împreunați într'unu stat, de suferințele și luptele conaționaliloru lor, cu ce pricepere și curagiu, fără șovăiri și fără considerațiuni, își manifestă

ei simpatiile lor față de aceia, și ura lor față de inimicu. Totu regatul României e într'o agitare colosală, în capitala București isbucnesce flacăra însuflețirii naționale din inimile a sute de mii de Români și poporul cere cu insistință dreptu și libertate pentru frații, ce aparțin unu altu stat.

„*Deutsches Volksblatt*“, care este organulu vienesu alu antisemițiloru, aduce dîlnicu rapôrte detaliate asupra procesulu Memorandului. Într'unulu din numărul sei cei mai recentu, ocupându-se cu căderea proiectulu de lege despre căsătoria civilă în camera magnațiloru, își exprimă speranța că se va schimba sistemulu de guvernare în Ungaria, care a fost adus ad absurdum nu prin acțiunea clericală, ci mai întâiu prin șovinismulu maghiar inferbentatu până la gradulu de clootire, și alu doilea prin dezvoltarea, ce a luat'o cestiunea naționalitățiloru. Că recentele șandalu kossuthiste au fostu numai o urmare a politicei guvernulu maghiar nimenia nu o pôte trage la îndoielă, o repetire și răspândire a acestui spirit șandalos nu e nici de cum în interesulu statulu maghiar.

Pe de altă parte procesulu Românilor în Clușiu e o dovadă, că sistemulu actualu față de mișcarea naționalitățiloru, își ia refugiulu la cele mai extreme mijloce de violență. Astfelu de stări nu se potu delătura astfel, decât decă se delătura cauzele, adecă regimulu jidano-liberalu șovinisticu, care eserecitu nu numai în propria țără unu terorismu ne mai pomenitu, ci a influențatu în modulu celu mai fatalu și jumetate de dincôce a monarchiei.

„*Sieb D. Tagblatt*“, diarul șasescu din Sibiu, scrie următoarele:

Orî ce s'ar dîce, *enunțatiunile spiritulu naționalu-romănu* din incidentulu procesulu Memorandului, au produsu o mare surprindere și iritare în presa maghiară, care nu s'a așteptatu la asemenea asaltu. Cu consternațiune trebuie să constate, că la acestă procesu nu e vorba despre cătu-va „amăgitori ai poporulu“ și „șarlatani politici“, pe cari pumnulu de feru alu procurorulu îi apucă de guleru și-i aruncă în temniță, ci e vorba de o mișcare adîncă, care a pătrunsu în cele mai largi straturu ale poporulu romănu. Acestă se vede din raporturile foiloru maghiare despre pertractarea procesulu din Clușiu și ar fi timpul, ca foile maghiare să judece în modu obiectiv acestă cestiune.

Deputațiunea la Viena.

— Scire telegrafică. —

BUDAPESTA, 15 Maiu. *Deputațiunea celoru trei Români*, cari au fostu trimiși la monarču în Viena din partea țeraniloru romăni întruniți la 7 Maiu în Clușiu, s'a reîntorsu erî. Ei n'au fostu primiți în audiență. Scopulu mergerei l'au arătat însă în scrisu printr'o hărtiă adresată cancelarului aulice.

Adunarea clerului bucovinenu.

(Coresp. part. a „Gaz. Trans.“)

Cernăuți, 9 Maiu n. 1894.

Diua de 8 Maiu st. n. 1894 va rămăne o đî istorică în anele bisericei bucovinene. Întrunirea clerulu ortodocsu bucovinenu, ce s'a ținutu în acestă đî în orașulu Cernăuți, a fostu isvoritu din nobilulu îndemn alu clerulu, de a se emancipa de sub jugulu nepotismulu și a-și crea o sôrte demnă de poziția și viitorulu seu.

Peste 200 de preoți din tôte unghiurile diecesei bucovinene grăbiră a lua parte la acestă adunare, unde cuprinși de celu mai legitimu entusiasmu pentru drēpta lor cauză, protestară în contra stărilor asupritore ale clerulu ruralu și luară mēsuru pentru vindecarea lor.

Adunarea, conscie de poziția sa socială, și-a păstratu tactulu parlamentar în

întregu decursulu ordinei de đî, care în principiu era precisată prin moțiunea ameliorării dotațiunei clericale.

În locul alesulu protopopu *G. Procopovici*, teroristulu cleru a cedatu presiđiulu protopopulu *A. Berariu*, care a condus adunarea și care a fostu alesu și în deputațiunea însărcinată de-a merge la *Măiestatea Sa Împăratulu în Viena spre a mijloci îmbunătățirea Congruu*.

Alegerea acestei deputațiuni a formatu partea cea mai marcantă a adunării Deputații noștri aleși spre conformare în cauză și pe cari îi conduce spre Viena simpatia și încrederea noastră a tutoror, sunt următorii: Senatorulu *Ioan Zurchan*, ca conducător; er ca membrii: Protopr. *G. Batmăj*, exarhulu *I. Hostiuc*, cooperatorulu *I. Dorofteiu*, protopresv. *Isidoru Martinovici* și exarhulu *Teofilu Drabicu*.

Acestă bărbați, recunoscuți ca patrioți adevărați și gata de-a se întrepune pentru frații lor osendiți la răbdarea lui Iov, suntemu siguri, că voru sci fi fideli interpreți ai drerei clerulu nostru înainte Monarhulu.

Unu preot.

SCRIRILE ĐILEI.

— 3 (16) Maiu.

Episcopulu Pavelu din Oradea-mare a ordonat, ca *Béla Pituk*, care s'a purtat în modu atătu de mărșavu față de elu și biserică, să nu mai fiă privitu ca membru a diecesei greco-catolice din Oradea-mare, totodată i-se interdice eserecirea funcțiuniloru preoțesci și i-se detrage pensiunea de 300 fl., până când nu se va pocăi și nu va cere dela Papa deslegarea de escomunicațiune. *Pituk* a apelatu la Papa în contra acestei sentințe.

— o —

Archiducele *Albrecht* în *Serajewo*. În 12 l. c. generalulu *Appel* a datu un prăndu în onôrea archiduculu *Albrecht*. Generalulu a ridicatu unu toastu archiduculu, dîcându, că se felicita, că pôte șaluta pe mareșalulu pentru a doua ôră în *Bosnia*. Archiducele a răspunsu bîndu în onôrea fratelui de arme, generalulu *Appel*, și cerëndu lui *Dumnezeu* să-l conserve încă multu ani pentru armată și țără. Archiducele a asistatu ađi dimineță la serviciulu divin catolic; generalii, notabilitățile și detașamentele de trupe din tôte armele erau de față; în urmă a fostu o paradă militară, după care archiducele a vizitatu spitalulu și biserica ortodoxă, unde a fostu primitu de cătră Mitropolitulu, care a celebratu unu serviciu în onôrea Împăratulu. Archiducele a vizitatu de asemenea museulu, școla judecătoriloru, după amăđi a făcutu o escurșiă la *Ilidze*, a vizitatu isvorulu din *Bosna* și s'a întorsu în urmă la *Sarajewo*.

— x —

Cununi eterne pentru cei reșosați. La colecta făcută de soțiile d-lor profesori, publicată sub acestă titlu în nrulu de *Duminecă*, s'a omis din eróre numele d-nei *Maria Ios. Maximă*, care încă a contribuitu cu 1 fl. Totalulu face decî 17, er nu 16 fl.

Cursu suplementaru

de stupăritu și industria de casă.

Subscrisul face cunoscutu, că din 1—28 Iulie c. n. se va deschide în *Blașiu* unu cursu de stupăritu și industria de casă, sub conducerea subscrisul.

Spre orientare se aduce la cunoscință, că doritorii domni de a participa la acestă cursu, să bine-voiescă a se însina la subscrisul, seu la Prea Veneratul Consistoru Metropolitanu din *Blașiu* celu multu până în 15 Iunie a. c. De-orece numărulu participantiloru este determinatu se recomandă a se face însinuarile cu tôte posibila grăbire, pentru-că în casulu, când acele voru trece peste numărulu determinatu, primirea până la acestă număr se va face în ordine cronologică, după cum au intratu însinuarile.

La însinuaru să se comunice esactu

adresa (numele, caracterulu, comuna, posta ultimă și comitatulu), spre a se putea comunica la timpul seu rezultatulu despre primire

Spesele împreunate cu acestă cursu sunt: Tacsă de instrucțiune 20 fl. v. a., din care sumă se voru procura materialulu necesaru pentru fiă-care participantu, asemenea se voru procura totu din aceasură și rechizitele mai necesare. Tacsă este a se plăti imediatu la deschiderea cursulu.

Întreținerea pe totu timpul cursulu se va sui la 15—16 fl. Pentru a înlesni întreținerea participantiloru mă voiu nisui, ca cuartirulu să fiă gratisu.

Obiectele lucrate rămănu în proprietatea celui ce le-a confecționatu și se voru putea lua din localulu de instrucțiune numai la încheerea cursulu.

La încheerea cursulu se voru estrada certificate despre cercetarea și rezultatele dobîndite din partea fiă-cărui participantu.

Blașiu, 9 Maiu 1894.

Alexandru Comșa,

propunătoru de stupăritu și de l. crulu de mână la preparandia din *Blașiu*.

Literatură.

Au apărutu:

Nr. 21 din foia literară *Neue Revue* cu următorulu cuprinsu: *Vivus*, Literatur und Leben. *M. Wilkens*, Sport und Reansport. *F. M. Fels*, Nietzsche und die Nietzscheaner. *R. Mayreder-Obermayer*, Die Amstel. Was sollen wir lesen. Miniaturbilder.

Cursulu pieței Brașov.

Din 14 Mai 1894.

Băncote rom.	Camp.	9.86	Vend.	9.89
Argint romăn.	Camp.	9.81	Vend.	9.86
Napoleon-d'or	Camp.	9.88	Vend.	9.92
Galbeni	Camp.	5.85	Vend.	5.90
Rubleruseci	Camp.	—	Vend.	—
Mărci germane	Camp.	60.50	Vend.	61
Lire turcesci	Camp.	—	Vend.	—
Sers. long. Albina 5%	—	—	Vend.	—

Proprietaru: **Dr. Aurel Mureșianu.**

Redactoru responsabil: **Gregoriu Maior.**

Nr. 4874—1894.

PUBLICAȚIUNE.

Lunî în 4 Iunie a. c. înainte de prănză la 10 ôre se va ținē la oficiulu orășenescu economicu o pertractare scripturistică de oferte asupra predării construcți canalulu din strada liniei ferate din *Blumena* prefinimată cu 4608 fl 64 cr.

Referitorele oferte proveđute cu unu vadiu de 10%, cu timbrulu prescriș și fiindu încheise au de a se șterne, până la 10 ôre a amintitei đî la oficiulu orășenescu economicu, unde se potu examina tot-deodată și condițiunile planulu și preliminarulu, de spese

Brașov, 5 Mai 1894.

436,1—3 **Magistratul orășenescu.**

Nr. 5916—1894.

PUBLICAȚIUNE.

În 1 Iunie a. c. înainte de prănză la 10 ôre se voru vinde pe cale de licitațiune verbală în fosta fabrică de hărtie a lui *G. Tük* următoarele obiecte de fabrică:

1) Mașină de aburu cu o putere de 5—8 cai, dinpreună cu regulatorulu de expansiune;

1) Cazanulu de aburu de o lungime de 1.1 m. și 6.5 m. dinpreună cu armatura;

3) Pampa;

4) Turbina americană completă dinpreună cu accidențele.

Se invită toți amatorii de cumpărare, ca să se presentere la licitațiune și se participe la licitațiune, pe lângă depunerea unui vadiu de 5% din prețulu de strigare.

Condițiunile se voru publica înainte de licitațiune.

Brașov, 7 Mai 1894.

437,1—2 **Magistratul orășenescu.**